Albert Caraco
A KÁOSZ BREVIÁRIUMA
124 oldal (Budapest, 2012, Qadmon Kiadó)

Mióta az ember kizuhant a Paradicsomból, visszavágyik oda, s egész életútja – azoké is, akiknek erről halvány sejtelmük sincs – arról szól, hogy megannyi hiba, tévedés, mulasztás, bűn, megbánás, remény után végül belép-e az örök fényesség birodalmába. Az archaikus, tradicionális, vallásos ember minden korban ezt tette léte középpontjává, élete értelmévé, végcéljává. De tudjuk, hogy az ember a kiűzetés után – amellyel kezdetét vette története, a történetiség, a történelem – egyúttal az időbeliségbe is lépett, az elmúlásba; megismerte a halált, a szenvedést, s úgy is fogalmazhatunk, hogy az ember a Paradicsom elvesztése pillanatától az Apokalipszis jegyében él.

Albert Caraco (1919–1971)

A paradigmaváltás akkor következett be, amikor az ember kapcsolata kezdett meggyengülni az Éggel, s a Paradicsom tudása egyre inkább távolodó, elmosódó emlékképpé kezdett halványulni tudatában. A történelem időszalagján nem lehetne megadni pontos időpontot arra vonatkozóan, hogy az ember pozitív köteléke, mely őt összekötötte az abszolúttal, mikor vékonyodott el végzetes mértékben, mivel olyan folyamatról beszélünk, amelynek ugyan vannak kiemelt jelentőségű állomásai, mindez koronként, régiónként, egyénenként eltérő időben következett be. Mindenesetre a 18–19. századtól kezdődően felerősödnek azok a tendenciák, melyek következtében az ember egyre inkább individuumként kezdi értelmezni önmagát, s próbálja leszaggatni magáról a régebbi korokban természetes, de újabban tehernek megélt korlátokat, „függéseket". Persze, a kor, amikor az ember már sem egyházhoz, se országhoz, se nemzethez, se rasszhoz – sőt, ma már nemhez – nem érzi magát odatartozónak, még várat magára, de a figyelmes és látó szem már tapasztalja a folyamat egyre élesebb kontúrokkal történő kirajzolódását.

Utópiáknak nevezzük azokat az elképzeléseket, amelyekben olyan ideális világok jelennek meg, ahol az emberi közösség egy kvázi ideális, vagyis idea-közeli, úgy is mondhatjuk, Isten-közeli állapotot ábrázol, a maga tökéletes állam- és társadalomstruktúrájával (lásd például Morus Tamás művét). Ehelyütt nincs mód az utópisztikus művek felsorolására, azonban közös bennük, hogy az ember legtöbbször hamisnak, mesterkéltnek tartja az ideális világokról szőtt leírásokat. Az utópiák világának ismertetése külön tanulmányt igényelne, annyit mégis megállapíthatunk, hogy e történetek hamissága abban áll, hogy ideális, vagyis az ideákat tökéletesen megjelenítő emberi társadalom nem létezik, nem is létezhet, hiszen a tökéletesség egyedül Istenhez tartozik. Az ideális társadalomhoz, annak ideájához csak közeledni lehet, ám egy normálisnak

tekinthető közösségnek ilyen égi idea a vezérlő csillaga. Ha a földön nem is valósítható meg, törekedni csak erre érdemes. Az utópiák nagy többsége viszont itt a földön kísérel meg egy ideális világot felépíteni, ezért bukásuk törvényszerű, elkerülhetetlen.

Döntő változás következett be, amikor az ember az égtől való elszakadása révén megérezte az őt egyszerre betöltő és körülvevő iszonyatos űrt, és ezt már nem lehetett illékony és illuzórius utópiákkal betölteni. Ahogyan az emberben elhatalmasodott a reménytelenség azzal kapcsolatban, hogy a földön az életet jobbá lehet tenni, úgy jelentek meg azok a gondolkozók, szerzők, akik a földet immáron nem kvázi, hanem valódi siralomvölgyként fogták fel, az életet pedig legalábbis csekély értelemmel felruházottként látták. Schopenhauer, Nietzsche, Cioran sokat tettek annak érdekében, hogy az ember leszámoljon utópisztikus ábrándkergetéseivel, de még ők sem égették porig a hidat, ahogyan egy Albert Caraco nevű szerző véghez vitte.

Caraco 1919-ben született Konstantinápolyban szefárd zsidó szülők gyermekeként, s – noha nem hangsúlyozzuk túl az életrajzi vonatkozások fontosságát – mintha élete, magányossága, emberi kapcsolatainak hiánya, a történelem viharjai mind-mind előrevetítették volna azokat a következtetéseket, amelyekre műveiben jutott. Világképét tekintve Caraco leginkább Cioranhoz hasonlítható, legalábbis *A káosz breviáriuma* alapján, amelyet a szerző főműveként tartanak nyilván (noha posztumusz műről van szó).

„Reakciós vagyok, de olyan reakciós, akinek nézeteitől még az anarchisták is elborzadnának." Ekképpen vall magáról ez a különös író, aki nemcsak Ciorant, de vélhetően mindenki mást messze túlhaladott a világról adott kórkép kíméletlenségét illetően. Műfaji szempontból nem könnyű meghatározni *A káosz breviáriumát;* valahol a filozófiai értekezés, az irodalmi igényű publicisztika és a leíró ábrázolás között lehetne elhelyezni, de van benne valami aforisztikus is. A könyv minden oldalán egy-egy gondolatfolyam található, amelyek még azon a lapon be is fejeződnek. Fejezetcímek nincsenek, a tagolás egyszerűbb nem is lehetne. Caraco nem sokat törődött a szerkesztési normákkal, minden erejét súlyos ítéletei kimondására fordította.

A káosz breviáriuma mind struktúráját, mind tartalmát tekintve masszívan tömbszerű, monolitikus, homogén mű, melyben ugyanakkor akad néhány ki nem bontott gondolati szál. A központi mondanivaló mindazonáltal világosabb nem is lehetne: a világ, amiben élünk minden világok legrosszabbika, és semmi remény nincs arra, hogy a helyzet megváltozzék. Caraco azonban nem elégszik meg ennyivel, mivel az embertől nem csupán az evilági lét értelmét vitatja el, hanem a túlvilágiét is. Minden bizonnyal a 20. század gyászos eseményei vezették a szerzőt arra a következtetésre, hogy az emberi létezésből immáron minden célt és értelmet kivonjon, sőt, szerinte a legüdvösebb az volna, ha az egésznek ebben a pillanatban vége lenne.

Ha a könyv végső mondanivalójával nem is érthetünk egyet, több olyan motívumra, jelenségre vissza-visszatér a szerző, amelyeket helyesen ítél meg. Ilyen például a tömeg, a „szám", a mennyiség, melynek démoni arculatát érzékletesen ábrázolja; a sírra szánt embermilliók kárhozatos sorsát, a túlnépesedést, a nyomortanyákon, rideg lakótelepeken egymás hegyén-hátán élő tömegek sanyarú sorsát, a tömegeken meggazdagodó spekulánsok gátlástalan cinizmusát és így tovább.

Caraco elszánt ellenzője a rendnek, számára a *„rend"* a háború szinonimája, gátja az emberi szabadságnak, s ezen eszmefuttatásai már kifejezetten aggályosak. Nem lehet eléggé hangsú-

lyozni, hogy a renddel való visszaélés nem jelenti azt, hogy magával a renddel mint ideával bármi gond lenne. Ahogyan Julius Evola fogalmazott: *„ez a princípium összekeverése a princípium képviselőivel."* Caraco szerint három dologgal – tárgyilagosság, mértéktartás, koherencia – *„minden"* megoldható lenne, s ezek hiányában áll fenn a soha nem látott földi szenvedés. Részigazság megállapítható a fenti kitételben, azonban abszolút megoldást nyilván nem lehet ezek mentén kihirdetni. Caracónak eszébe se jut ilyesmi, „megoldásai" csakis a tagadás, az eltörlés, a nullifikálás jegyében állnak.

Néhány helyen említést tesz valamiféle nem kellően körvonalazott „nőuralomról", amely szerinte az egyedüli megoldást jelentené a jelen sivársága közepette, de e gondolata nem több néhány hanyagul odavetett skiccnél.

A szerző rendkívüli drámaisággal, az ismert fatalizmusokat is felülmúló szóhasználattal ostoroz mindent, amit az ember valaha elért és alkotott, legyen az bármilyen természetű. A vallásokat, hagyományokat éppúgy elveti, mint a felvilágosodást és az ebből származó technikai fejlődést, indusztriális forradalmat. Ha nem is tudunk a szerzővel egyetérteni, azzal nem vádolhatjuk, hogy nem volt következetes: nem a modernitás, az ateizmus talaján támadja a vallást és a hívő embert, hanem a szcientizmust, a modern tudományvallást éppúgy az abszurditások, hazugságok közé utalja, melyekkel szerinte ugyanúgy csak vak reményt adnak az embernek, mint a régmúlt idők isteneivel. Caraco szemétdombja valójában minden szemétdombok legnagyobbika, mivel mindent kihajított, amit a teremtett világban valaha alkotott az ember: tekintet nélkül a vallásos, tradicionális vagy a modern, „felvilágosult" emberre. A szerző nem ismer kíméletet: magát az embert, az emberi létezést kérdőjelezi meg; kimondja, hogy létének semmi értelme nincs, s minden és mindenki csak a halálra, a kárhozatra, a pusztulásra születik. Hiszen a csecsemő is bűnös; bűne maga a léte, hiszen csupán a végromlásra szánt milliók számát szaporítja.

Ezzel a világlátással Caraco eljut a nihilizmus abszolút végpontjáig, túl Nietzschén, Cioranon, Sartre-on, túl minden tagadón. E ponton nehéz nem meglátni azt, amit Evola úgy nevezett, „személyes egyenlet". Caraco személyes egyenlete nyilván nem tette lehetővé számára, hogy kibírja, elviselje a kor kétségtelenül rendkívüli erőpróbáit. Ám feltehetjük a (költői) kérdést: a Paradicsomból való kiűzetés óta volt olyan korszak, amelyben az emberre nem vártak megpróbáltatások, csapások, tragédiák? A földi létezés nem arról szól-e, hogy az ember ezeken felülkerekedjék, és ahhoz a láthatatlan „szálhoz", a felé a létező feletti múlhatatlan „létező" felé orientálódjék, amely valódi és egyedül valóságos léttel bír? Amelyet Caraco, az igazságot nem felismerve, szintén a szemétdombra vetett?

Albert Caraco nem ismerte, legalábbis nem élte az *amor fati*, a sors szeretete ideáját, s a tűzben maradéktalanul elhamvadt, nem támadt fel a hamvakból főnixmadárként. E tekintetben élesebb nem is lehetne a kontraszt közte és Ernst Jünger, egy másik író között, aki a 20. század poklaiból új emberként született újjá; felismert valamit, ami fontosabb a puszta életnél, a mulandóságnál, a földi siralomvölgynél, amit Caraco oly ádáz módon ostoroz. Azonban a puszta ostorozással nem megyünk semmire, ha közben, miként a szerző, aki később öngyilkosságot követett el, elégünk a tűzben.

*A káosz breviáriumá*t azért érdemes elolvasni, hogy lássuk, melyek azok a szemléletbeli hibák, amelyeket nem szabad elkövetni – habár a valódi, mély felismerések túl vannak a gondolati döntés szintjén.

Milán Péter